

Родінова Наталія Леонідівна,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

orcid.org/0000-0002-2259-5573

rodinova@gmail.com

Федорків Оксана Петрівна,

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри сценічного мистецтва і хореографії

Інституту мистецтв

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

orcid.org/0000-0003-4762-6564

oksana.fedorkiv@pnu.edu.ua

Макогончук Наталія Віталіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

старший викладач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін

факультету забезпечення оперативно-службової діяльності

Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

orcid.org/0000-0001-7378-8917

makogonchuknatala@gmail.com

СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ (РЕАЛІЇ ВОЄННОГО СТАНУ)

Вступ. Питання про українську ідентичність було особливо гострим, коли танки вїхали на нашу землю, щоб знищити її. Саме вона є однією із цінностей, за які йде війна: окупаційні війська намагаються знищити українську ідентичність на тимчасово окупованих територіях. Водночас мільйони українців змінюють своє ставлення до того, що означає бути українцем, і художники не є винятком. Боротьба на культурному фронті, маніпулювання культурними, мовними та релігійними аспектами етнічної ідентичності з політичних причин не є новою тактикою в розпалюванні етнічної напруженості та веденні війни.

Мета роботи полягає в дослідженні сучасного становища та подальших напрямів розвитку культури та мистецтва України в умовах збройного конфлікту. **Методологічне підґрунтя** сформовано за допомогою загальнонаукових методів пізнання (діалектичний, аналіз, синтез, узагальнення) і спеціальних методів (формальний, метод порівняння, тлумачення). **Результати дослідження.** Авторами виокремлені основні напрями діяльності, що мають бути спрямовані на захист і збереження української культурної спадщини й артефактів, а саме: етнооцифрування, документування й інвентаризація колекцій; надання захисних матеріалів, пакувальних матеріалів, вогнегасників, мішків із піском; етнокоординація та відстеження поставок; документування збитків і мародерства; обмін передовою практикою та досвідом; онлайн-навчання та вебінари сучасних митців, музикантів і художників, чия місія полягає в забезпеченні безперервності культурного розвитку країни та майбутнього її культурної спадщини. **Наукова новизна роботи** полягає в тому, що на основі теоретичного та прикладного дослідження проаналізовано сучасне становище та напрями розвитку культури та мистецтва України в умовах воєнного стану. **Висновки.** Вторгнення російського війська на терени України слугувало каталізатором низки культурних процесів. Безпрецедентне зростання рівня інтересу до історії нашої країни, популяризація української мови та радикальне усвідомлення української ідентичності. З попелу війни виникло і мистецтво. Письменники, музиканти, режисери, дизайнери, скульптори, художники й ілюстратори знаходять натхнення в картинах сучасних героїв, солдатів Збройних сил і територіальної оборони, відображають у своїх творах силу та мужність людей, їхню любов до Батьківщини, віру в перемогу, пекучий біль трагедії, що прийшла на нашу землю.

Ключові слова: культура України, мистецтво України, українська ідентичність, сучасне мистецтво.

Rodinova Nataliia,
*Candidate of Historical Sciences,
 Associate Professor at the Department of Management and Innovative Technologies
 of Socio-Cultural Activity
 National Pedagogical Dragomanov University
 orcid.org/0000-0002-2259-5573
 rodinova@gmail.com*

Fedorkiv Oksana,
*PhD of Art Criticism,
 Associate Professor at the Department of Stage Art and Choreography
 Institute of Arts
 Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
 orcid.org/0000-0003-4762-6564
 oksana.fedorkiv@pnu.edu.ua*

Makohonchuk Nataliia,
*Candidate of Pedagogical Sciences,
 Senior Instructor of Pedagogics and Social-Economic Disciplines Department,
 Associate Professor at the Department of Psychology, Pedagogy and Socio-Economic Disciplines,
 Faculty of Operational and Service Activities
 National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi
 orcid.org/0000-0001-7378-8917
 makogonchuknatala@gmail.com*

CURRENT STATE AND DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF CULTURE AND ART OF UKRAINE (REALITIES OF MARTIAL LAW)

Introduction. The question of Ukrainian identity was particularly acute when tanks entered our land to destroy it. It is one of the values for which there is a war: occupation troops are trying to destroy Ukrainian identity in the temporarily occupied territories. At the same time, millions of Ukrainians are changing their attitude toward what it means to be Ukrainian, and artists are no exception. Fighting the cultural front and manipulating the cultural, linguistic, and religious aspects of ethnic identity for political reasons is not a new tactic in fomenting ethnic tensions and waging war. The **aim of the work** is to study the current situation and further directions of development of culture and art of Ukraine in the context of armed conflict. **The methodological** basis is formed using general scientific methods of cognition (dialectical, analysis, synthesis, generalization) and special methods (formal, comparison method, interpretation). **Study results.** The authors have identified the main activities that should be aimed at the protection and preservation of Ukrainian cultural heritage and artifacts, namely: ethno-digitization, documentation and inventorying of collections; providing protective materials, packing materials, fire extinguishers, sandbags; ethno-coordination and supply tracing; documenting damage and looting; sharing best practices and experiences; online learning and webinars by contemporary artists, musicians, and painters whose mission is to ensure the continuity of the country's cultural development and the future of its cultural heritage.

The scientific novelty of the work lies in the fact that on the basis of theoretical and applied research, the current state and directions of development of culture and art of Ukraine under martial law are analyzed. **Conclusions.** The invasion of the Russian army on the territory of Ukraine served as a catalyst for a number of cultural processes. An unprecedented increase in the level of interest in the history of our country, the popularization of the Ukrainian language and a radical awareness of Ukrainian identity. Art also emerged from the ashes of war. Writers, musicians, directors, designers, sculptors, artists and illustrators find inspiration in the paintings of modern heroes, soldiers of the Armed Forces and territorial defense, reflect in their works the strength and courage of people, their love for the motherland, faith in victory and the burning pain of the tragedy that came to our land.

Key words: culture of Ukraine, art of Ukraine, Ukrainian identity, contemporary art.

Актуальність теми дослідження. Питання про українську ідентичність було особливо

гострим, коли танки в'їхали на нашу землю, щоб знищити її. Саме вона є однією із цінностей, за які йде війна: окупаційні війська

намагаються знищити українську ідентичність на тимчасово окупованих територіях. Водночас мільйони українців змінюють своє ставлення до того, що означає бути українцем, і художники не є винятком.

Зростання почуття національної ідентичності після закінчення війни буде ще більшим. Українські діячі культури звернуться у своїй творчості до етнічних та історичних мотивів. Після перемоги імідж українця буде, як і раніше, продуманий. У нашій свідомості вкорениться символ сильної та сміливої людини, яка готова захищати свої свободи та державу зі зброєю в руках, віддати за них життя. Ще одним мотивом розвитку української культури стане її радикалізація. Це явище не нове, оскільки воно виникло з подій 2013–2014 рр. Війна остаточно відвернула увагу українців від східного сусіда та стала каталізатором відходу від російських традицій, які в нас активно поширювались протягом багатьох років. Відкриття мистецького фронту зумовило безпрецедентний культурний підйом і справжню революцію, найближчою історичною паралеллю якої є «Розстріляне Відродження». Багато українців уже сьогодні назвали захист нашої свободи завершенням справи Василя Стуса, Ліни Костенко, Івана Дзюби, В'ячеслава Чорновола й інших видатних борців за Україну. Тенденція, яка вже помітна, – це інтерес світу до української культури та мистецтва. Українські артисти представлятимуть нашу країну на світовій арені єдиним фронтом, спільно створюючи її новий бренд. Вони продовжуватимуть залишатися в мейнстрімі світу, демонструватимуть українські духовні та культурні цінності. Імідж України буде поступово відходити від іміджу країни, яка потребує допомоги. Вона вже стала краєм сміливих і талановитих людей.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження сучасного становища та напрямів розвитку культури та мистецтва України починає викликати все більший інтерес у вітчизняних і зарубіжних науковців і практиків. Упродовж усіх 30 років незалежності України тривало протистояння двох культур. Після перемоги дерусифікація відбуватиметься природним шляхом. Так, Світлана Бедарева у своїй науковій праці досліджує сучасне українське та балтійське мистецтво, його політичні та соціальні перспективи. Наприклад, О. Копієвською детально описано проблеми культурної аномії

крізь призму гібридних викликів (Копієвська, 2021, с. 147). А. Сорокою, Г. Атанесяном проаналізовано те, як Росія руйнує музеї та вивозить мистецтво з України (Сорока, Атанесян, 2022). О. Бабенко проведено літературний аналіз творів сучасності в умовах гібридної війни (Бабенко, 2022).

Мета статті полягає в дослідженні сучасного становища та подальших напрямів розвитку культури та мистецтва України в умовах збройного конфлікту.

Виклад основного матеріалу. Напад Росії на українську територію почався не в лютому 2022 р., а вісім років тому, з незаконної окупації Криму в лютому 2014 р. Тоді ж почалася її кампанія проти української культури. Росія окупувала Крим після Революції гідності, відомої також як Революція майдану. Із 2014 р. російська влада вжила різноманітних заходів для викорінення української та кримськотатарської культури. Вони переслідували та погрожували людям, які створюють і захищають культуру, намагалися скасувати вживання української мови у школах і ЗМІ, а також завдали шкоди важливим культурним пам'яткам.

Тоді як міжнародні конвенції встановлюють правову основу для захисту культурних об'єктів і творів мистецтва від пошкодження, руйнування або розграбування, визначають відповідальність сторін, що воюють, або окремих осіб, залучених у торгівлю людьми, ситуація в Україні викликає занепокоєння міжнародних організацій, неурядових організацій, урядів та інститутів Європейського Союзу. За даними Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (UNESCO), у період із 22 лютого по 5 вересня 2022 р. внаслідок бойових дій було пошкоджено 79 культових будівель, 13 музеїв, 36 історичних будівель, 32 будівлі, призначені для культурної діяльності, 17 пам'ятників і 9 бібліотек. Український фонд культури повідомив про ще багато пошкоджених історичних будівель і об'єктів культурної спадщини. Знищення бібліотек і навчальних закладів також є частиною навмисної кампанії культурної чистки, у межах якої агресор прагне стерти будь-які сліди культури, що культивується на захопленій території, та встановити бар'єри для будь-якої нової творчості чи художнього вираження.

У звіті ЮНЕСКО, присвяченому нинішній російській агресії, перелічені руйнування:

пам'ятника турецькому колодязю 18 ст. в Хуровці; Ісламського культурного центру «Біс-міллах» у Северодонецьку; дерев'яного Скиту всіх святих і Свято-Успенська лаври у Святогорську; культурного центру Федерації грецьких товариств України в Маріуполі; Меморіалу Дробицького Ярголокаусту, Меморіалу жертвам тоталітаризму (побудований у 1991–2000 рр.) у Харкові; садиби Л.Е. Кеніга 1870-х рр.; частини Тростянецького музейно-виставкового центру. І це не весь перелік. Масштаби шкоди, завданої будівлям, різні. Пожежі, що виникли внаслідок постійних і потужних бомбардувань, знищили дерев'яні будівлі 16 ст. у Святогорську, тоді як Одеський музей образотворчих мистецтв зазнав незначних пошкоджень архітектурних елементів від вибухової хвилі. Однак ракетним ударом по порту Росія також поставила під загрозу історичний центр Одеси, який включений до попереднього списку Усесвітньої спадщини UNESCO. UNESCO включила сім українських об'єктів у свій список об'єктів Усесвітньої культурної спадщини, поряд із вісьмома біосферними заповідниками та чотирма об'єктами нематеріальної спадщини. Ще сімнадцять об'єктів включені в додатковий список (Петасюк, 2022).

Війна з українським мистецтвом і художниками, окрім добре задокументованого руйнування Маріупольського драматичного театру, позначилася також руйнуванням Центральної міської бібліотеки імені В.Г. Короленка та Центру сучасного мистецтва і культури імені Архипа Куїнджі. У Музеї Куїнджі, відкритому у 2010 р., зберігаються українські реалістичні картини А. Куїнджі, а також понад 600 картин історичних і сучасних українських художників. Шедевр А. Куїнджі «Червоний захід на Дніпрі» зберігається в безпеці в Музеї мистецтв Метрополітен у Нью-Йорку, але передбачається, що його картини є частиною понад 2 000 творів мистецтва, які російські війська нібито розграбували з музеїв Маріуполя. Місцезнаходження 25 картин української художниці-самоучки Марії Примаченко, що зберігаються в Іваньківському історико-краєзнавчому музеї, також невідоме, оскільки російські військові підпалили будівлю, майже знищивши роботи художниці, якими захоплювався Пікассо (Петасюк, 2022).

Такі дії, непрофесійні реставрації й інші випадки руйнування важливих археологічних пам'яток загрожують цілісності об'єктів

Усесвітньої культурної спадщини в Херсонесі й інших історичних місцях. Вони демонструють, що війна ведеться з метою поширення та зміцнення російського ідеологічного нарративу, що стверджує культурну, мовну та релігійну єдність між Росією й Україною, про що чітко заявив Кремль у червні 2021 р. Співробітники музею та фахівці зі збереження стурбовані тим, що для російської армії можуть стати мішенню деякі колекції на підставі їхнього політичного нарративу про український суверенітет. У Мелітопольському краєзнавчому музеї повідомляли, що російські солдати знайшли та розграбували рідкісні скіфські золоті артефакти, що датуються 4 ст. до н. е., які були захоплені співробітниками музею.

Боротьба на культурному фронті, маніпулювання культурними, мовними та релігійними аспектами етнічної ідентичності з політичних причин не є новою тактикою в розпалюванні етнічної напруженості та веденні війни. Ось чому з початку війни Україна пропагувала свою культуру та художників, демонструючи власну ідентичність і внесок своїх митців у людську спадщину. Українські музиканти могли б покинути країну, щоб приєднатися до тих, які живуть за кордоном, сформувати «Український оркестр свободи» і гастролювати по Європі та США з концертами за участю українських композиторів.

Міжнародне співтовариство швидко відреагувало на новину про знищення культурної спадщини. На початку російського вторгнення UNESCO виступила із заявою, у якій нагадала про міжнародні зобов'язання щодо культурної спадщини під час збройних конфліктів, як зазначено в Гаазькій конвенції 1954 р. і протоколах до неї 1954 та 1999 рр. Кілька договорів і конвенцій, починаючи з Гаазької конвенції 1899 р., спрямовані на захист об'єктів культурної спадщини, художніх, наукових, релігійних і освітніх установ та історичних пам'яток від руйнування та розграбування. Гаазька конвенція 1954 р. забезпечила першу правову основу для встановлення додаткових правил. Згадувалися методи виявлення культурних цінностей, які потребують захисту, їх маркування (міжнародно визнана емблема – блакитний щит), реєстрація їх, охорона відповідно до Конвенції, евакуація майна в разі прямої загрози. Міжнародний комітет «Блакитного щита» був

заснований у 1996 р. для сприяння реалізації захисних положень. Вони передбачали можливість і процедуру евакуації культурної спадщини, що опинилася під загрозою зникнення. Доданий до документа протокол (1954 р.) передбачає реституцію культурних цінностей, переданих в іншу країну для захисту. Другий протокол 1999 р. до Гаазької конвенції 1954 р. ввів поняття посиленого захисту культурної спадщини, що має найбільше значення для людства. Другий протокол набув чинності у 2004 р. У ньому роз'яснюються обов'язки держав у мирний час щодо охорони колекцій та інвентарних описів для сприяння їх відновленню; планування надзвичайних заходів; правових документів про вивезення для захисту, відповідальних органів.

Російське вторгнення прискорило зусилля з переміщення найважливіших творів мистецтва в безпечні місця. Львівська національна галерея, найбільший музей в Україні, у колекціях якого зберігаються картини Фр. Гойї, Пітера Пауля Рубенса, Жоржа де Ла Тура, сховала свої найцінніші твори мистецтва.

З початку війни Український фонд культури задокументував культурні втрати країни. Інтерактивна й оновлена карта показує масштаби збитків і руйнування культурних об'єктів, пам'яток і установ. Так само Український інститут документує руйнування, спричинені війною, та пропагує українську культуру та художників. Ініціатива *Backup Ukraine* використовує 3D-технологію, що дозволяє кожному, у кого є смартфон, документувати сайт або артефакт і створювати 3D-модель для цифрового архіву. Високоякісні скани можуть бути спроектовані у фізичному просторі в освітніх цілях і використані для реконструкції зруйнованих культурних артефактів. Творці проєкту вивчають можливість створення 3D-моделей зруйнованих церков і будівель, які не були відскановані, за допомогою цифрових кадрів із минулого. Громадяни України приєдналися до ініціативи, розробленої креативним агентством у партнерстві з UNESCO та Blue Shield. Міжнародна рада музеїв (ICOM) опублікувала заяву 24 лютого 2022 р. з детальним описом багатьох корисних безкоштовних і доступних онлайн-інструментів.

Фахівці по всій країні в районах з обмеженим доступом до інтернету або взагалі без

нього отримують 2 000 друківаних примірників, щоб допомогти їм знайти рішення. У співпраці зі своїм національним комітетом в Україні ICOM готує Надзвичайний червоний список культурних об'єктів, що перебувають під загрозою в Україні. Спільно зі своїм партнером, навчальним і науково-дослідним інститутом ООН, UNESCO стежить за ситуацією на місцях за допомогою супутникового моніторингу.

Шкода, якої завдано російськими військами міським центрам, культурним об'єктам, пам'ятникам і музеям, де зберігаються важливі колекції, матиме руйнівний вплив на відновлення. На світовому рівні дана висока оцінка українським діячам культури за їхні зусилля зі збереження культурної спадщини країни та відновлення художнього самовираження.

1 липня 2022 р. ЮНЕСКО внесла культуру приготування українського борщу до свого «списку нематеріальної культурної спадщини, яка потребує термінової охорони», стверджуючи, що війна та подальше переміщення населення ставлять під загрозу цю традицію.

Міжнародний альянс із захисту спадщини в зонах конфліктів (ALIPH) виділив 2 мільйони доларів США на надзвичайний захист української культурної спадщини та підтримку фахівців даної сфери.

Основні напрями діяльності, що спрямовані на захист і збереження української культурної спадщини й артефактів, такі: етноцифрування, документування й інвентаризація колекцій; надання захисних матеріалів, пакувальних матеріалів, вогнегасників, мішків із піском; етнокоординація та відстеження поставок; документування збитків і мародерства; обмін передовою практикою та досвідом; онлайн-навчання та вебінари сучасних митців, музикантів і художників, чия місія полягає в забезпеченні безперервності культурного розвитку країни та майбутнього її культурної спадщини.

Національні уряди та культурні фонди по всій Європі організували підтримку українських письменників, музикантів, художників і митців сучасності, прагнучи забезпечити майбутнє української культурної спадщини.

До ініціативи приєдналися Allianz Kulturstiftung, Fondazione Compagnia di San Paolo, Fondazione Cassa di Risparmio di Torino, Zeit Stiftung, GLS Treuhand і Bundeszentrale für Politische Bildung. Інші європейські культурні

організації, як-от Culture Action Europe і Europa Nostra, приєдналися до Фонду, щоб звернутися до президента Європейської комісії із закликом до Європейського Союзу (далі – ЄС) продемонструвати солідарність із діячами культури з України. Вони закликали ЄС і його інституції об'єднати зусилля, щоб включити надзвичайні потреби зі світу мистецтва, культури та культурної спадщини в гуманітарну підтримку ЄС Україні, а також запропонували новий фінансовий механізм для об'єднання коштів на культуру та культурну спадщину.

Завдяки EEAS виставка 42 українських художників змогла залишитися за межами зони бойових дій. Ці твори мистецтва, виставлені в Данії із 29 січня по 1 травня 2022 р. EEAS прийняла виставку, дозволивши їй тимчасове переміщення в музей у Брюсселі.

Культурна спадщина також була в центрі уваги проектів Механізму цивільного захисту, присвячених багатонаціональному, багатосторонньому та багатосекторальному керівництву з розроблення заходів готовності для захисту культурної спадщини під час надзвичайних ситуацій і для глобального втручання в разі міжнародної надзвичайної ситуації. Під час головування Франції в ЄС європейські міністри, відповідальні за культуру, аудіовізуальні засоби та медіа, змінили свій порядок денний на своїй неофіційній зустрічі в березні 2022 р., щоб обговорити загрозу українській культурній спадщині. Вони нагадали про резолюцію Ради Безпеки ООН від 2017 р. про пошкодження та знищення культурної спадщини та потенційні правові наслідки для винних. Вони висловили свою підтримку українським митцям, журналістам, працівникам культури та засобів масової інформації, установам культури й об'єктам культурної спадщини разом зі своїми міжнародними партнерами.

Рада з освіти, молоді, культури та спорту, що проходила за дистанційної участі Міністра культури України, схвалила декларацію у квітні 2022 р. Міністри обговорили заходи, яких ужито державами-членами та ЄС на користь українського культурного сектору, а також спільні дії щодо забезпечення узгодженості, взаємодоповнюваності та координації зусиль під час кризи. Постійне бюро Креативної Європи в Україні було створено для надання консультацій українським заявникам і поширення інформації. Два

українські видавництва (зі Львова та Києва) уже входять до числа переможців конкурсу «Тираж європейських літературних творів» і отримають гранти в розмірі 130 000 євро на свої проекти. Їхні публікації будуть поширюватися в усіх країнах, що беруть участь у програмі «Креативна Європа». Європейський парламент, комітет Європейського парламенту з культури й освіти 17 травня 2022 р. провів слухання на тему «Культура в часи кризи – культурна Солідарність на підтримку України та за її межами». Три культурні неурядові організації (НУО), Генеральний директорат Європейської комісії з питань освіти і культури (DG EAC), EEAS та українські митці обговорили збереження української культурної спадщини, підтримку митців в Україні та Європі, а також шляхи виходу з надзвичайних ситуацій. Художники-учасники документують і архівують культурну спадщину, розграбовану російською армією, щоб пропагувати українську культуру. Вони також документують зусилля Росії представити українських художників як росіян, щоб позбавити захоплену країну власної культурної історії.

Українці відновлюють пам'ятники, відроджують різноманітність культурного життя в міру того, як війна продовжує руйнувати, продовжують чинити опір спробам позбавити їх власної історії, культури та традицій. Вони заявляють про своє місце в Європі та вимагають європейської підтримки для відновлення.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що на основі теоретичного та прикладного аналізу описано сучасне становище та напрями розвитку культури та мистецтва України в умовах воєнного стану.

Висновки. Українці докладають величезних зусиль, щоб захистити свою культурну спадщину серед війни, яка загрожує та забирає їхні життя, перетворює їхні домівки на руїни та позбавляє найнеобхіднішого. Тисячі людей живуть в умовах окупації та втратили своїх близьких через збройний конфлікт. Проте звичайні громадяни перевозять безцінні твори мистецтва в безпечне місце, наповнювали сотні мішків з піском, щоб розставити навколо музеїв і пам'ятників. Волонтери з місць, далеких від жорстокої війни, знайшли інноваційні способи посилити та підтримати зусилля українців у збереженні культурної спадщини.

Проте українці не тільки відчайдушно

намагаються захистити свою культурну спадщину від знищення. Письменники, поети, художники, музиканти, танцюристи й інші діячі культури продовжують створювати музичні, літературні та мистецькі твори. Дехто зосереджується на війні, інші знаходять радість у високих звуках традиційних інструментів і в тому, щоб по-новому відкривати та переосмислювати аспекти своєї культури. Їх підтримують бібліотекарі, видавці, викладачі, архітектори та студенти. У невеликих містах працівники культурних центрів, де зберігаються дорогоцінні артефакти, що документують місцеву історію та життя, проходять крізь спалені будівлі та зруйновані стіни, рятуючи все, що можуть, влаштовують нові заходи для продовження своєї роботи та планують шляхи відновлення після війни. Їхні зобов'язання сумірні з розмірами та масштабами нападу Росії на українську культуру: Росія здійснила багатогранний напад на українську культуру та культурну інфраструктуру, починаючи від цілеспрямованих атак на будівлі, які символізують як культуру, так і опір придушенню української мови. українців, це генетичний код нації, який є в душі кожного українця.

Тривають напади на письменників, розстріли художників і бомбардування місцевих культурних центрів у селах і містах по всій Україні. Хоча короткостроковою метою Росії може бути деморалізація українців і підрив їхнього опору, кінцевою метою є знищення української культури. Усепроникний поширений характер цього нападу неявно визнає критичну роль, яку культура відіграє в допомозі зміцненню рішучості українців захистити свою ідентичність, історію та мову від російської агресії.

Ці напади порушують усі аспекти права на доступ і користування всіма формами культурної спадщини, права, які гарантовані Загальною декларацією прав людини й іншими обов'язковими міжнародними договорами. У конфлікті в Україні особливо важливо те, що культурні права є «виразом і необхідною умовою людської гідності». Ці права дозволяють людям, як окремим особам і як нації, розвивати та виражати свою людяність і знаходити сенс свого існування через свої переконання, мову, знання та мистецтво, інститути та спосіб життя. Культура формує людей, вона об'єднує

Список використаних джерел:

1. Empty Ukrainian stand at the Bologna International Children's Book Fair (2022). *Book Institute Poland. The Polish Book Institute*. URL: <https://instytutksiazki.pl/en/news,2,empty-ukrainian-stand-at-the-bologna-international-childrens-book-fair,7414.html> (date of access: 28.12.2022).
2. Бабенко О. (2022). Культура як інструмент оборони: що може література у час гібридної війни. URL: <https://chytomo.com/kultura-iak-instrument-oborony-shcho-mozhe-literatura-u-chas-hibrydnoi-vijny/> (дата звернення: 28.12.2022).
3. Злочини росіян проти української культурної спадщини набули загрозливих масштабів (10 червня 2022). *Міністерство культури та інформаційної політики*. URL: <https://mkip.gov.ua/news/7259.html> (дата звернення: 28.12.2022).
4. Копієвська О. (2021). Проблеми культурної аномії крізь призму гібридних викликів. *Культурні та мистецькі студії XXI ст.: науково-практичне партнерство : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 10 листопада 2021 р. М-во культ. та інформ. політики України ; Нац. акад. кер. кадрів культ. і мистец. Київ : НАКККіМ. С. 147–148.*
5. Сорока А., Атанесян Г. (19 травня 2022). Культурні чистки. Як Росія руйнує музеї й вивозить мистецтво з України. *BBC NEWS Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61472927> (дата звернення: 28.12.2022).
6. (2021). *Contemporary Ukrainian and Baltic Art: Political and Social Perspectives, 1991–2021*. Stuttgart : Ibidem. 216 p.
7. Петасюк О. (2022). Українське мистецтво в умовах гібридної війни. *Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Кафедра Новітньої історії України*. URL: <http://novitukr.history.knu.ua/wp-content/uploads/2020/0> (дата звернення: 28.12.2022).

References:

1. Book Institute Poland (2022). Empty Ukrainian stand at the Bologna International Children's Book Fair. URL: <https://instytutksiazki.pl/en/news,2,empty-ukrainian-stand-at-the-bologna-international-childrens-book-fair,7414.html>.
2. Babenko, O. (2022). *Kultura yak instrument oborony: shcho mozhe literatura u chas hibrydnoi viiny* [Culture as an instrument of defense: what literature can do during a hybrid war]. URL: <https://chytomo.com/kultura-iak-instrument->

oborony-shcho-mozhe-literatura-u-chas-hibrydnoi-vijny/ (date of access: 28.12.2022) [in Ukrainian].

4. Ministry of culture and Information Policy. (June 10, 2022). *Zlochyny rosiian proty ukrainskoi kulturnoi spadshchyny nabuly zahrozlyvykh masshtabiv* [The Crimes of Russians against the Ukrainian Cultural Heritage have acquired threatening proportions]. URL: <https://mkip.gov.ua/news/7259.html> (date of access: 28.12.2022) [in Ukrainian].

4. Kopievskaia, O. (2021). Problemy Kul'turnogo anomie VZ Prisma hybridnogo problemy [Problems of cultural anomie through the prism of hybrid challenges]. *Kultury I khudozhestvennye studii XXI Vek* [Cultural and artistic studies of the 21'st century]: scientific and practical partnership: materials of the II International. science and practice Conf., November 10, 2021. Ministry of Culture. and information politicians of Ukraine; National Acad. driver personnel cult. and an artist Kyiv: NAKKKiM. P. 147–148 [in Ukrainian].

5. Soroka A., Atanesyan, G. (May 19, 2022). Kulturni chystky. Yak Rosiia ruiniue muzei y vyvozyt mystetstvo z Ukrainy [Cultural purges. How Russia destroys museums and takes art out of Ukraine]. *BBC NEWS Ukraine*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61472927> (date of access: 28.12.2022) [in Ukrainian].

6. (2021). Contemporary Ukrainian and Baltic Art: Political and Social Perspectives, 1991–2021. Stuttgart : Ibidem, 216 p.

7. Petasiuk, O. (2022). Ukrainske mystetstvo v umovakh hibrydnoi viiny [Ukrainian Art in a hybrid war]. *KNU named after Taras Shevchenko. Department of Modern History of Ukraine*. URL: <http://novitukr.history.knu.ua/wp-content/uploads/2020/0> (date of access: 28.12.2022) [in Ukrainian].